

UNIVERSITATEA
1 DECEMBRIE 1918
DIN ALBA IULIA

University of Zadar
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

**“EUROINTEGRATION IN ART, SCIENCE AND EDUCATION:
EXPERIENCE, DEVELOPMENT PERSPECTIVES”**

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

**“ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ В МИСТЕЦТВІ, НАУЦІ ТА ОСВІТІ: ДОСВІД,
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ”**

Klaipėda University,
2024

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt

Compilers of the publication:

Упорядники видання:

Prof. dr. Rasa Braslauskienė,
Doc. dr. Reda Jacynė,
Dr. Maryna Ponomarenko.

Conference Scientific Committee:

Науковий комітет конференції:

Prof. Dr. Rimantas Balsys (Klaipėda University, Lithuania).
Prof. Dr. Rasa Braslauskienė (Klaipėda University, Lithuania).
Assoc. Prof. Honored Art Worker of Ukraine Dmytro Velychko (The State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky”, Ukraine).
Assoc. Prof. Dr. Matilda Karamatic Brčić (University of Zadar, Croatia).
Prof. Dr. hab. Olena Gonchar (Jan Długosz University in Czestochowa, Poland).
Assoc. Prof. Dr. Maryna Iurchenko (Klaipėda University, Lithuania).
Assoc. Prof. Dr. Reda Jacynė (Klaipėda University, Lithuania).
Prof. Dr. Andrii Krasnozhon (The State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky”, Ukraine).
Prof. Dr. Ganna Muzychenko (The State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky”, Ukraine).
Assoc. Prof. Dr. Aida Norvilienė (Klaipėda University, Lithuania).
Assoc. Prof. PhD Honored Art Worker of Ukraine Anna Nosenko (The State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky”, Ukraine).
Assoc. Prof. Dr. Tetiana Pavlova (Kharkiv State Academy of Design and Fine Arts, Ukraine).
Prof. Dr. Kalyna Pashkevych (Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine).
Dr. Maryna Ponomarenko (The State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky”, Ukraine; Klaipėda University, Lithuania).
Prof. Dr. Honored Art Worker of Ukraine Olga Tarasenko (The State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky”, Ukraine).
Assoc. Prof. Dr. Ioana Todor (“1 Decembrie 1918” University of Alba Iulia, Romania).

Untranslated language of the authors.

Мову авторів збережено без змін та перекладу.

© Rasa Braslauskienė, Reda Jacynė, Maryna Ponomarenko (sudarytojos), 2024

© Klaipėdos universitetas, 2024

ISBN 978-609-481-206-4

Foreword

The First International Conference "EUROINTEGRATION IN THE ARTS, SCIENCE AND EDUCATION: PERSPECTIVES, PERSPECTIVES OF IMPLEMENTATION" is an event that demonstrates the support of Lithuanian scientists for their Ukrainian colleagues, and devoted to the relevant problems of art, culture, pedagogy and psychology.

The interdisciplinary nature of the conference provides an opportunity to explore new ways of interaction between researchers in these fields.

The collection of abstracts published during the conference reflects the main aim of the event, which was to bring together European and Ukrainian scientists who presented new theoretical ideas and their practical application in their respective thematic areas. The conference highlights opportunities for exchanging experiences in the research area; promoting the participation of Ukrainian researchers in the EU research programmes and initiatives; introducing the system of quality assurance of education and training according to the European standards and guidelines; and expanding the opportunities for academic mobility of students, pupils, teachers and researchers.

The publication of the proceedings in an online format is a deliberate move by the conference organisers, in consistence with one of the priorities of the European Green Deal - the rational use of natural resources and the development of an ecological consciousness in the global scientific community.

Compilers of the publication

Передмова

Перша Міжнародна конференція «ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ В МИСТЕЦТВІ, НАУЦІ ТА ОСВІТІ: ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ» – захід, що демонструє підтримку українських вчених литовськими колегами, присвячений актуальним проблемам мистецтва, культури, педагогіки і психології.

Пошук нових шляхів взаємодії між дослідниками цих напрямів відкрито завдяки міждисциплінарному характеру конференції.

Збірка тез, що вийшла за результатами конференції, віддзеркалює головну мету заходу – об'єднання європейських та українських дослідників, які презентували нові теоретичні ідеї та їх практичне втілення у відповідній тематичній царині. Конференція розкриває можливості для обміну досвідом у дослідницькому просторі; сприяє участі українських дослідників у наукових програмах та ініціативах ЄС; знайомить із системою забезпечення якості освіти та навчання відповідно до європейських стандартів та рекомендацій; розширює можливості академічної мобільності для учнів, студентів, викладачів та дослідників.

Публікація матеріалів в онлайн-форматі – усвідомлений крок організаторів конференції, який відповідає одному з пріоритетних напрямів у реалізації європейського «зеленого курсу» – раціональному використанню природних ресурсів та формуванню еко-свідомості у світовій спільноті вчених.

Упорядники

ІЛЮСТРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ ДО ДИТЯЧИХ КНИГ 1910-1920-х РОКІВ

Спасскова Олена

Асистент, кандидат мистецтвознавства, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

ORCID: 0000-0002-2004-8402

spasskova.elena1990@gmail.com

Владиченко-Переверзєва Марія

Магістрантка, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

ORCID: 0009-0003-5220-0899

tutuzel.2002@gmail.com

Анотація. У тезах доповіді ведеться мова про ілюстрації видатних українських художників-графіків Георгія Нарбута та Михайла Жука до дитячих книг 1910-1920-х років. Показано їхні творчі пошуки та художню еволюцію. Проаналізовано ілюстрації Нарбута до «Української абетки» та дитячу книгу Жука «Дрімайлики».

Keywords: книжкова графіка, ліногравюра, ілюстрації.

Вступ. Оформлення дитячої книги 10–20-х років ХХ ст. не стояло осторонь головних мистецьких течій та не було суто утилітарним. Розуміючи всю важливість виховання молодого покоління, провідні українські художники-графіки, такі як Георгій Нарбут та Михайло Жук, звернулись до мистецтва дитячої книги. Тому наукова проблема полягає у необхідності з'ясування історії створення книжкової ілюстрації до дитячих книг в українському мистецтві початку ХХ ст..

Метою нашого дослідження є аналіз ілюстрацій українських художників до дитячих книг 1910-1920-х років. Використано такі методи дослідження як аналітичний, історико-культурологічний та мистецтвознавчий методи.

Теоретична частина. Одним з провідних майстрів української книжкової графіки початку ХХ ст. був Георгій Нарбут, роботи якого здобули високу оцінку в українському мистецтвознавстві. Ще у студентські роки за сприяння свого вчителя, відомого художника І. Білібіна, він створив ілюстрації до казок «Горшення» та «Снігуронька» (1906). У 1910 році ним були проілюстровані дитячі книжки: «Дерев'яний орел», «Як миші kota ховали», а також «Теремок. Мизгирь». Щодо останньої із зазначених робіт мистецтвознавець П. Білецький зазначав: «Чіткість, краса й різноманітність ліній та обрисів, віртуозність їхнього накреслення, бездоганне поліграфічне виконання вражають тут самі собою. Кольорів мінімальна кількість, вони дуже приємні для ока» (Білецький, 1983). Літери були створені Нарбутом з такою професійною майстерністю, що виникає враження, ніби вони написані пером каліграфа. Загальний настрій малюнків відчувається достатньо серйозним, але при цьому не втрачає своєї казкової загадковості.

Попередньо згадані книги були останніми, в яких можна було б вгледіти зв'язок Нарбута з Білібіним. Далі український художник починає йти своїм особливим шляхом. Саме з цього моменту ілюстрації Нарбута починають ускладнюватися, в них незмінно читається неповторний почерк майстра.

У 1916 році у Нарбута виник задум створити своє бачення «Української абетки». Згодом ілюстрації до неї стали головним здобутком усіх попередніх творчих пошуків майстра. Сторінки нарбутівської абетки – першої книги з якою знайомився юний читач – це не просто аркуші з

літерами, а своєрідний гарно промальований світ, який здається реальним. Це світ неповторних образів, який хочеться досліджувати. Перед читачем постають великі ілюстрації, які зручно і цікаво розглядати. Художник ніби пропонує знайти усі слова, що починаються на відповідну літеру, яка зображена під ілюстрацією. Але не тільки картинка мала б привернути увагу дитини, а й буква, яка сама по собі є витвором мистецтва. Якщо з одного боку вона надрукована звичайним шрифтом, то з іншого – це майстерна каліграфія, яка складається з маленьких квітів, рослин та тонких візерунків. Одні літери відсилають нас до доби українського бароко, а інші сповнені рослинних мотивів: снопи пшениці, волошки, будяки та інше.

Ілюстрації до «Української абетки» вперше були продемонстровані на виставці у Києві на честь відкриття Української академії мистецтв у 1917 році. На той момент було створено 14 літер. На жаль, через політичні події робота над книгою так і не була завершена; художнику вдалося оформити лише 3 літери у 1919 році. Повністю книга «Українська абетка. Малюнки Георгія Нарбута», до якої увійшли 17 ілюстрацій, побачила світ уже за часів незалежної України у 2020 році. Однак, у наш час ця книга є більшою мірою здобутком мистецтвознавства, аніж дитячою книгою.

В своїх творах Георгію Нарбуту вдалося яскраво поєднати риси українського народного мистецтва та здобутки книжкової графіки періоду модернізму. Він підносить оформлення книги на новий рівень і дає цим потужний поштовх для подальшого розвитку української ілюстрації. «В малюнках своїх до дитячих книжок Нарбут прагне схопити найістотніше, найхарактерніше <...> Це спрощене, схематизоване віддання найхарактернішого, чудесне, барвисте кольорування – страшенно приваблює і малого, і дорослого», – писав Ф. Ернст у книзі «Георгій Нарбут. Посмертна виставка творів» (Нарбут, 1926).

Ведучи мову про оформлення українських дитячих книг початку ХХ ст., не можна оминати унікальну особистість Михайла Жука – художника-літератора. Він не лише займався оформленням книг для дітей, але й писав їх. Зокрема, вийшли друком такі збірки написаних ним казок і оповідань: «Ох» (1908), «Казки» (1920), «Дрімайлики» (1923), «Прийшла зима» (1927), «Годинник: Сценка-забава» (1928).

Мистецтвознавиця О. Лагутенко пише, що книжка та її оформлення не могли залишити Жука байдужим: «Він прагнув прищепити книжковій графіці новітні форми європейського модерну, піднести оформлення книжки до рівня мистецьких творів» (Лагутенко, 2006).

Прагнучи створити дитячу книгу яскравою та різнобарвною, М. Жук спочатку розробляв рукотворний кольоровий варіант. Але втілення авторських задумів не справдилось через недостатній розвиток української поліграфії на той час. Художнику довелося переосмислювати образи героїв у чорно-білому баченні. Не зважаючи на такі умови, він майстерно справився з завданням, намалювавши картинки мінімалістичними, стилізованими та декоративними. Водночас це зробило ілюстрації максимально доступними для дитини, оскільки сюжет стає зрозумілим з одного погляду на сторінку.

Розглянемо більш детально книгу «Дрімайлики» (1923). Маючи в своєму інструментарії лише чорний колір, художник тим не менш створює динамічні та оригінальні ілюстрації. На обкладинці юного читача зустрічає силует дитини. З'являється відчуття, ніби сам читач зараз буде частиною історії, адже у зображуваного персонажа немає якихось характерних рис, дитині не складно асоціювати себе з ним. У самій книзі головними, безсумнівно, є ілюстрації. Вони займають більшу частину сторінки. Тексту тут небагато, але він чітко та яскраво передає події. Це камерна, покрита легкою загадковістю історія, у якій розповідається про дрімайликів – малих створінь, що живуть у лісі та приходять додому до дітей, аби заколисати їх. Самі літери виглядають рукописними. Весь текст, як і ілюстрації в книзі, створено в техніці ліногравюри, що надає їм особливої чіткості та лаконічності.

Висновки. У результаті нашого дослідження можемо зробити висновок, що попри буремні часи початку ХХ століття українська книжкова графіка продовжувала розвиватись. Не завдяки, а всупереч продовжувало розвиватись і мистецтво дитячої книги. Такі визначні художники-графіки як Георгій Нарбут та Михайло Жук прагнули своєю творчістю долучити дітей не лише до книжкового мистецтва, але й до вивчення рідної мови. Художники намагалися створити єдність тексту та зображення. Написи нерідко гравірувалися разом із ілюстраціями. Гравюра входила до книги як її органічна частина. Ілюстрації створювалися не як окремі картинки, а гармонійно вписувалися у книжковий простір.

Література

Білецький, П. О. (1983). *Георгій Нарбут: Альбом*. Київ : Мистецтво.

Георгій Нарбут. Посмертна виставка творів. (1926). Харків : Державне Видавництво України.

Лагутенко, О. (2006). *Українська графіка першої третини ХХ століття*. Київ : Грані-Т.

ILLUSTRATIONS BY UKRAINIAN ARTISTS FOR CHILDREN'S BOOKS OF THE 1910s AND 1920s

Spasskova Olena

Assistant, Dr., The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky", Ukraine

ORCID ID: 0000-0002-2004-8402

spasskova.elena1990@gmail.com

Vladychenko-Pereverzieva Mariia

Master's student, The State Institution State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky", Ukraine

ORCID ID: 0009-0003-5220-0899

tutuzel.2002@gmail.com

Annotation. The thesis of the report deals with the illustrations of the outstanding Ukrainian graphic artists Georgiy Narbut and Mykhailo Zhuk to children's books of the 1910-1920s. Their creative research and artistic evolution are shown. Narbut's illustrations for "Ukrainian Alphabet" and Zhuk's children's book "Drimailyky" are analyzed.

Keywords: book graphics, linocut, illustration.